

KTK—Kemikaalien Työturvallista Käyttöä

23.6.2026

Työelämässä puhutaan paljon riskien hallinnasta, ennakoivasta työotteesta, työturvallisuudesta, sekä kemikaalien käytöstä. Tiedätkö todella mitä työpaikkasi kemikaalikaapit sisältävät? Vuosien saatossa kertyy, jos jonkinlaista valmistetta ja kemikaalia kaappien perälle, eikä ilman toimivaa kemikaalien käyttörekisteriä voi mitenkään pysyä kärryillä siitä, mitä on jo hankittuna tai millainen tilaustarve todella on. Loogisinta olisi käyttää vanhimmasta päästä vanhoja kemikaaleja pois ja vasta sitten tilata tilalle uusia. Todellisuudessa monessa organisaatiossa asia ei välttämättä ole ihan näin yksinkertainen ja ongelmat saattavat kertaantua päällekkäistilauksiksi, sekä kulminoitua epäsekavina kemikaalikaappeina. Tämä ei ole kustannustehokkain, ympäristöystävällisin eikä työturvallisin tapa toimia.

Kemikaalien hallinnan viisi tärkeintä vaihetta

1. Tiedosta

Kirjaa mitä kemikaaleja kaapeista löytyy, tee systemaattinen järjestelmä, mistä todella voit tarkastaa ajantasaisimman tilanteen siitä, millaisia valmisteita löytyy jo olemassa olevana, kuka on aineen valmistaja ja paljonko ainetta löytyy.

2. Välitä

Etsi kaikista käytössä olevista kemikaaleista (etenkin kaikkein myrkyllisimmistä) ajantasaiset SDS (Safety

Data Sheet) ja KTK (Käyttöturvallisuustiedotteet)-dokumentit kemikaalien käyttäjien lähettyville (työpisteiden äärelle, missä kemikaaleja käsitellään).

3. Optimoi

Käy läpi olemassa oleva varastotilanne ja karsi mahdollisuuksien mukaan vanhimpia ja epäkelpoja (ei enää käyttökelpoisia) kemikaaleja. Näin säästät arvokasta varastotilaa, etenkin kemikaali-, paloturva- ja myrkkykaappien kapasiteetista.

4. Ylläpidä

Listauksen ajantasainen ylläpito on huomattavasti helpompaa jatkossa, kun kaikki kemikaalit ovat jo listattuna. Säännöllinen kemikaalikaappien läpikäynti on silti tärkeää, sillä kemikaalitkin vanhentuvat ajan myötä.

5. Keskitä

Jotta listaus pysyy mahdollisimman reaaliaikaisena, on hyvä keskittää kemikaalitilaukset ja listauksen ylläpito mahdollisimman pienelle porukalle tai yksittäiselle ihmiselle riippuen organisaation koosta ja käytettävien kemikaalien määrästä.

Mikäli listauksen aloittamisen ja ylläpitämisen hallinta tuntuu vaikealta, apua saat valvovilta viranomaisilta. Riippuen yrityksen koosta ja toimialasta valvonnasta vastaa joko Tukesin valvontaviranomaiset tai paikallinen palo- ja kemikaalitarkastaja (pelastuslaitos) (Laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta 390/2005). Viranomaiset eivät suinkaan ole hankaloittamassa tai vaikeuttamassa prosessin muodostumista vaan auttavat tarpeen mukaisesti toimijaa tekemään työympäristöstä työturvallisemman niin työntekijöille, kuin myös ennakoimaan ja hallitsemaan kemikaaleista aiheutuvia riskejä (kuten kemikaalien oikeanlainen säilytys). Viranomaisilta saa myös arvokkaita vinkkejä ja neuvoja kemikaalien säilytysjärjestyksen, käyttöturvallisuuden sekä hallittavuuden parantamiseen. Heillä on kokemuksen kautta muodostunut käsitys siitä, miten asiat kannattaisi tehdä, jotta prosessista tulisi mahdollisimman sujuva ja toimiva.

Kemikaalien käyttöturvallisuus on ensiarvoisen tärkeää etenkin silloin, kun käyttäjäkunta on laaja ja tiheästi vaihtuva. Oppilaitostasolla tämä tarkoittaa sitä, että kemikaalien paikkamerkintöjen, käyttöturvallisuuden sekä laboratoriokäytäntöihin perehdyttämisen tulee olla mahdollisimman suoraviivaista ja yhtenäistä. Näin ennakoidaan kemikaalien oikein säilyttämisen haasteet (kemikaalit palaavat oikeille säilytyspaikoilleen käytön jälkeen), luodaan työturvallinen ja oppimismyönteinen ympäristö sekä annetaan käytännön läheinen esimerkki siitä, miten työpaikoilla tulisi huolehtia kemikaalien säilytyksestä ja käyttöturvallisuudesta. Hapettavien, happojen, emäksien, leimahtavien ja liuottimien säilytys tms. tulee olla huolehdittuna oppilaitosympäristössä niin, että käyttäjäkunta ei ilman valvontaa pysty vaarallisia aineita käyttämään (Tukes, 2021). Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että oppilasryhmä käyttää kemikaaleja vain valvovan opettajan tai ohjaajan seurassa, sillä monia aineita tulee käsitellä tietyillä tavoilla. Näin voidaan valvoa, että

työturvallisuuskriteerit täyttyvät (esimerkiksi kemikaalin käsittely vetokaapissa oikeilla työvälineillä (vinyylihanskat, suojalasit), eikä vaaratilanteita pääse syntymään.

Yritysvastuun piiriin kuuluu myös EU:n jätedirektiivin mukaisesti huolehtia vaarallisten kemikaalien ja aineiden oikeanlaisesta kierrätyksestä (Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on Waste and Repealing Certain Directives). Lain ohittamisesta voi seurata pahimmillaan yhteisösakkoa, sekä vakavista laiminlyönneistä lain asettamat rangaistukset vastuuhenkilöille (Rikoslaki 39-001/1889). Siksi onkin tärkeää myös lain näkökulmasta katsottaessa huomioida, että asiat tehtäisiin hyvien käytänteiden mukaisesti kuten asetukset ja lakipykälät määräävät. Selkeä ja suoraviivainen kemikaaliluettelo, toimiva järjestelmä sekä selkeät käyttäjäohjeet muodostavat peruspilarit kemikaalien turvalliselle käsittelylle työpaikoilla sekä tilausten hallinnan sujuvuudelle.

Merja Saari
Biotekniikka (DI), Elintarvikekehitys
Laboratorioinsinööri
SEAMK

Lähteet

Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on Waste and Repealing Certain Directives. http://data.europa.eu/eli/dir/2008/98/oj

Laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta 390/2005. https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2005/390

Rikoslaki 39-001/1889. https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saadoskokoelma/1889/39-001

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes). (31.8.2021). Vaarallisten kemikaalien käsittely ja varastointi. https://tukes.fi/en/-/vaarallisten-kemikaalien-kasittely-ja-varastointi